

André Nuchelmans

De geest van de Toren van Babel leeft verder

Interview met Sara Dandois van Rooftoptiger en Maud Vanhauwaert, voormalig stadsdichter van Antwerpen

In juli 2019 verrees op de voormalige Slachthuissite in Antwerpen-Noord een toren. Deze *Toren van Babel* was een initiatief van het kunstenaarscollectief Rooftoptiger en de Antwerpse stadsdichter Maud Vanhauwaert in samenwerking met Antwerpen Boekenstad. Bij Rooftoptiger hadden ze al langer de droom om een gigantische toren te bouwen en ook Vanhauwaert had ideeën in die richting. Toen ze begin 2018 op initiatief van Antwerpen Boekenstad om de tafel zaten kregen de plannen al snel meer gestalte. 'In Antwerpen worden meer dan 400 talen gesproken', vertelt Vanhauwaert. Terwijl in het Bijbelverhaal de toren niet af geraakt, omdat God de mensen allemaal in verschillende talen laat spreken waardoor ze elkaar niet meer begrijpen, was het uitgangspunt in Antwerpen juist de meertaligheid.

Radio Babel, een mobiele toren

In aanloop naar de bouw van de toren trokken de stadsdichter en Rooftoptiger gezamenlijk door de stad met een mobiele toren, een idee van Vanhauwaert. Rooftoptiger had van een vorige productie, *Airhotel*, nog een kamertje dat omgebouwd werd tot een mobiel radio-stationnetje en als Radio Babel de stad in ging.

Radio Babel, Antwerpen, 2018. Fotografie: Siegfried Dehing (links-onder) en Jonas Roosen

Vanhauwaert nodigde op elke locatie gasten uit om een gesprek te voeren over een zelf meegebracht gedicht. Gezeten op een balkonnetje aan de voorzijde van de toren konden omstanders het gesprek zien en volgen. Vanhauwaert: 'Interesse tonen in de taal en de poëzie van iemand anders werkt zo ontwapenend, en is zo verbindend. Poëzie als shortcut voor een wezenlijke ontmoeting.' Daarnaast werden er workshops gegeven op scholen. Vanhauwaert: 'Zo ontstond samenwerking met verschillende partners, bijvoorbeeld met scholen en organisaties van anderstaligen. Van daaruit is het idee gegroeid. Wij trokken naar de mensen en zo trokken we hen naar ons toe.'

Ruige plek

'We hebben lang gezocht waar we de toren wilden bouwen', aldus Sara Dandois van Rooftoptiger. 'We zaten al drie jaar met ons atelier op het Slachthuisterrein. Dat bleek een gepaste locatie omdat daar in de toekomst ook veel torens komen, maar dan woontorens.' Ze vroegen zich aanvankelijk wel af of er publiek zou komen naar zo'n ruige plek aan de rand van de stad. Uiteindelijk heeft de toren de wijk op de kaart gezet.

Er werd een tijdelijke gemeenschap gevormd van verschillende mensen: buurtbewoners, sympathisanten van heinde en verre, kunstenaars, bouwers, anderstalige nieuwkomers, poëziefhebbers, ongeletterden, academici, werkzoekenden, grote dromers, kleine knutselaars. Ze hadden één doel voor ogen: een toren bouwen waarin alle talen zouden weerklinken. 'Het project bestond uit twee onderdelen', vervolgt Vanhauwaert. 'Enerzijds het samen bouwen van een toren, anderzijds de evenementen die daar plaatsvonden. De handen uit de mouwen steken en elkaars cultuur leren kennen. Het was breed gedragen en laagdrempelig.'

In juli 2019 begon een diverse groep bouwers onder leiding van Rooftoptiger aan de bouw van de *Toren van Babel*. 'Er waren continu tussen de acht en achttien personen bezig met de bouw', legt Dandois uit. 'Zij overnachtten op het bouwterrein en er werd voor ze gekookt. Het merendeel van de constructie bestaat uit bamboe, maar de deelnemers konden ook zelf materiaal en bouw- en knooptechnieken uit →

*Toren van Babel,
Antwerpen, 2019.
Fotografie: Siege
Dehing (linksboven
en onderste twee
links) en Sophie
Gheysens*

hun eigen cultuur aandragen. Er was veel aanloop uit de wijk. Bewoners kenden ons al en we hadden net daarvoor een theaterstuk gemaakt over de komst van een nieuw cultureel centrum (*De Vleeshaak*, zie Griffioen 2019, red.).'

Literaire salons

Al tijdens de bouw vonden de eerste bijeenkomsten plaats. Zo werden er acht zogenaamde Droe-sems georganiseerd, waarbij telkens gefocust werd op een taal die veelvuldig wordt gesproken in de stad, zoals het Arabisch, Russisch, Engels, Jiddisch, Frans, Spaans, Turks en Chinees. Vanhauwaert nodigde tijdens die literaire salons tal van gasten uit en schreef speciaal voor het project een stadsge-dicht dat voor elke bijeenkomst vertaald werd naar de taal die centraal stond. Tussendoor werd het gedicht elke keer terugvertaald in het Nederlands. Vanhauwaert: 'Zo is de tekst van het gedicht gaan meanderen. Elke tekst werd op vlaggetjes gezeefdrukt, die later in slingers aan de toren werden opgehangen.' Naast die Droe-sems vonden er ook tal van workshops plaats.

Volgens de wettelijke restricties mag een tijdelijk kunstwerk maar drie maanden blijven staan. Dat werden er in overleg met de gemeente zes. Dandois: 'De afbouw was al ingepland, maar niemand had daar zin in. We wilden de winter trotseren. De toren was te symbolisch

en te goed gebouwd.' In overleg met de projectontwikkelaars, die zich ook achter het project schaalden, is er nog een jaar aan vastgeplakt.

Brand

De plannen voor dit jaar waren al in een vergevorderd stadium, toen brand de toren in de nacht van 9 april jongstleden in de as legde. Ondanks deze tegenslag zetten de initiatiefnemers het project voort. 'Het voelt alsof, hoe triest ook, dit voorval nog meer verbinding heeft gemaakt en de geest van de toren verder leeft in iedereen', zegt Dandois. 'Dit jaar willen we de regie meer uit handen geven.' Vooralsnog staat onder de naam *BabelBühne* een Poetry Slam op stapel en wil de lokale Death Metalscene ook een middag organiseren. Vanhauwaert: 'Er is nog heel veel verbreding mogelijk. Bij de jeugd is diversiteit geen thema meer, zo merken we aan de groepen die meedoen. Die zijn al samengesteld uit jongeren met heel verschillende achtergronden. Het is mooi dat er nog een jaar bij komt. Zo kunnen, als de gemeente de vervolgpennen steunt en de coronacrisis het toelaat, nog meer mensen en talen elkaar ontmoeten op de plek waar eerst de toren stond.' •

Crowdfunding *BabelBühne*:
nl.ulule.com/babelbuhne/

Toren van Babel, droeseem, Antwerpen, 2019. Fotografie: Adel Setta

Literatuur

Griffioen, R. (2019) 'Institutionele gentrificatie'. In: *Boekman*, jrg. 31, nr. 119, 14-17.

André Nuchelmans is hoofdredacteur van *Boekman*